
Консервний ніж як один з парадоксів розвитку виробництва в Україні

Автор: Зибцев Євген

У статті «Як захистити українського виробника методами нетарифного регулювання?» [1] зазначалося, що «Якщо в епоху існування СРСР у 1987-1988 р.р. під ВНДІДПЕ (Всесоюзний науково дослідний інститут державної патентної експертизи) подавалося близько 170 тис. заявок на винаходи [2] на рік, і з них близько 20% припадало на українських заявників, що становило близько 35 тис. заявок на рік, то у 2009-2013р.р. число заявок, поданих українськими заявниками в Український інститут промислової власності (далі - Укрпатент), знизилося до обсягу - 2,6 тис. заявок на рік [3]. Ми бачимо, активність патентування винаходів національними заявниками знизилася у 13 разів».

Відразу виникає питання - як вплинуло на українське суспільство падіння вітчизняної винахідницької активності у 13 разів? Відповідь на це питання була отримана шляхом вирішення такого життєвого завдання. Справа почалася з того, що на одному підприємстві останнім часом виникла проблема у досить частому відкриванні бляшаних консервних банок, а також скляних півлітрових банок із зеленим горошком. Для цього був придбаний на ринку консервний ніж типу «бичача голова» [4] (див. Патент ФРН № DE1030713 від 1956р.), тільки більш простої конструкції, а саме, без заточеного леза, ціною - 8 грн. (курс гривні до долара на цей момент часу становив 16,20 грн. за 1 долар США).

Практика експлуатації купленого консервного ножа відразу показала його недоліки. При відкриванні банок - ніж сильно заминає боки ріжучи бляшанку, особливо, при відкриванні банок, виготовлених з м'якого металу, при цьому зрізана кришка банки мала гострі краї, про які можна було легко поранитися. У той же час, при відкриванні скляної банки з бляшаною кришкою, потрібно було зробити від 8 до 12 спроб відкриття, при цьому завзята частина ножа пробивала бляшану кришку.

Бачачи суттєві незручності і безперспективність використання придбаного консервного ножа і озброївшись новими уявленнями про необхідні характеристики консервних ножів, через тиждень був зроблений повторний вихід на Центральний ринок м. Харкова. Там була знайдена торгова точка, в якій продавали три види консервних ножів типу «бичача голова», на перший погляд, однакової конструкції.

Один ніж, який був спочатку придбаний за 8 грн., продавці називали китайським, другий - за ціною 10 грн., продавці називали «українським заводським», виготовленим у Харкові, а третій - за ціною 25 грн. - називали «радянським», він також був виготовлений у Харкові у середині 1980 років, при цьому ціна на ньому була виштампована теж «радянська» - 27 коп. З допитливих розпитувань покупця (автора цих рядків) було встановлено, що український консервний ніж відрізняється від китайського наявністю заточки нижнього леза і краще відкриває бляшані

консервні банки, проте скляні банки з низьким закачуванням бляшаної кришки він також погано відкриває, як і китайський ніж. При цьому метал і китайського і українського ножа був низькоякісним і недовговічним.

Що стосується «радянського» консервного ножа, то продавці їх скуповували у місцевого населення. При цьому, за дуже рідкісним винятком, у «радянського» ножа замінювалося дерев'яна ручка, але ціна при цьому залишалася незмінною. Що ж стосується якості ручки, то у «радянського» ножа вона була виготовлена з більш твердих порід дерева.

Використання «радянського» консервного ножа не йшло ні в яке порівняння з двома іншими: користуватися ним було приємно і зручно - скляні банки з низьким закачуванням вдавалося відкрити з 1-2 спроб, а при відкриванні бляшаної банки він не сильно деформував її металеву кришку. «Радянські» ножі, за словами продавців, користувалися і користуються хорошим і стабільним попитом і фактично відразу ж розпродаються, тому що покупці розуміють, що це фактично вічні ножі, здатні прослужити 30 років і більше.

Споживчі якості консервного ножа типу «бичача голова» є показовим прикладом для порівняння технологічного рівня сучасного українського і колишнього радянського виробництва. Так як для розглянутого консервного ножа моральний знос не має ніякого значення, то основне значення для нього мають експлуатаційні характеристики і фізичної знос.

Отже, повторимо, що ми маємо на ринку три консервних ножі, один ніж - «китайський» за ціною 8 грн. (0,493 долара США) за одну штуку, швидше за все замовлений місцевими корабейниками в Китаї, вимоги яких до якості виробництва консервних ножів мінімальні для зменшення фінансових витрат, другий ніж - «вітчизняний», виготовлений на виробничих потужностях Харківської обл. - 10 грн. (0,617 долара) за одну штуку, і третій тип - «радянський» за ціною 25 грн. (1,543 долара) за штуку, при номінальній ціні 1980 року - 27 коп., також виготовлений в Харкові.

Відомо, що при придбанні товару незначної вартості (особливо з низьким показником морального зносу) велику увагу приділяють якості придбаного виробу. Незважаючи на те, що «радянські» консервні ножі були виготовлені в середині 1980-х років, за якістю і за експлуатаційними характеристиками вони набагато кращі «вітчизняних», виготовлених на тих же підприємствах через 30 років.

При цьому враховуючи навіть постійний стійкий попит і високу ціну (1,543 долара за штуку) вітчизняні виробники не можуть налагодити виробництво консервних ножів подібного «радянським» ножем якості, що свідчить про падіння рівня виробництва і зниження вимог до якості продукції. При цьому, як ми бачимо, вітчизняні виробники не зацікавлені у підтримці та посиленні на ринку торговельної марки своєї продукції і не дорожать власною репутацією.

Як відомо, описана вище конструкція консервного ножа «бичача голова» була розроблена у 50-ті роки минулого сторіччя. Це говорить про те, що безпосередніх витрат на розробку його конструкції у 1980 році вже не було. Однак можна припускати, що були понесені деякі витрати на виготовлення оснастки, яку потрібно

Патентно-правова компанія «Інвента»

вул. 23-го Серпня, 56, оф. 6, м. Харків, 61000, Україна

Для кореспонденції: а/с 8762, м. Харків, 61002, Україна

+38 (057) 761-04-12

+38 (050) 343-34-94

+38 (063) 761-04-12

info@inventa.ua

www.inventa.ua

було розробити, щоб налагодити серійне виробництво «радянського» консервного ножа.

Зіставляючи ціни зазначеного товару в різні періоди, можна встановити, що купівельна спроможність однієї «радянської» копійки у 1980 році дорівнює сумі близькою 92 грн. у даний час (2500 коп. укр. / 27 коп. рад). Якщо ж, у цьому зв'язку, ми порівняємо штатний розклад заводського конструкторського бюро (КБ) у 1980-і роки і розмір нинішніх заробітних плат, то отримуємо такі дані:

№ п/п	Найменування	Сума у рублях СРСР	Еквівалент вказаної суми, у грн. на 2014 рік.	Фактична зарплата у 2014р., грн
1	Інженер з інститутської лави	110	10185,12	3000,00
2	Конструктор 3-й категорії	130-140	12036,96-12962,88	4000,00
3	Конструктор 2-ї категорії	140-160	12962,88-14814,72	4000,00
4	Конструктор 1-ї категорії	160-180	14814,72-16666,56	4000,00
5	Провідний конструктор	180-210	16666,56-19444,32	6000,00
6	Начальник сектору	200-220	18518,40-20370,24	Немає даних
7	Начальник відділу	260	24073,92	9000,00

З вищенаведеної таблиці видно, що праця працівників конструкторського бюро (по відношенню до реальної вартості товарів) у даний час оплачується значно нижче, ніж у 80-ті роки минулого століття.

Також слід врахувати, що конструкторів у ті роки в заводських КБ було значно більше, через відсутність комп'ютеризації та необхідності розробки великої кількості супровідних документів. Але, з іншого боку, в даний час вітчизняні виробники можуть користуватися напрацюваннями своїх попередників і не залучати фахівців до виконання таких робіт, як, наприклад, проектування консервних ножів і оснащення для їх виготовлення, які давно вже розроблені і вимагають тільки дотримання технологічних вимог при їх виробництві.

З вищевикладеного з очевидністю випливає, що в Україні відбулося падіння рівня і культури виробництва. При цьому виникає питання - якщо не треба вести проектно-конструкторські роботи і вдосконалювати об'єкти техніки, то як, в цьому випадку, буде здійснюватися патентування нових технічних рішень і чи потрібно щонайменше патентувати взагалі?

Відповідь тут проста. Так, дійсно, можна нічого не патентувати та користуватися консервними ножами, виготовленими у СРСР. Але тоді про технологічний прогрес в країні можна забути і, як кажуть, «пасти задніх» без надії на який-небудь технологічний прорив.

Про що свідчить патентна статистика?

Відомо, що дослідження патентної статистики має важливе значення для визначення тенденцій розвитку техніки і суспільства в цілому.

Кількість виданих у різні роки патентів досить точно корелює з темпами розвитку промислового виробництва в Англії, Німеччині, Японії, Франції, США. Наприклад, з 1870 по 1900 р.р., тобто в період, коли Німеччина обігнала Англію в промисловому відношенні, число патентів, виданих в Німеччині зросло у 14 разів, тоді як в Англії - лише у 6 разів. Після першої світової війни найбільше зростання патентування спостерігався в країнах з високими темпами економічного зростання.

Так, аналіз патентної статистики за роки «великої депресії» (1929-1933 р.р.) свідчить про те, що пік числа патентних заявок, поданих у 1925-1932 р.р., припадав на 1929 р. у Австралії, Англії, Італії, Норвегії, США, Фінляндії, Швеції; на 1930 р. - у Австрії, Бельгії, Німеччині, Голландії, Франції, Чехословаччині, Швейцарії; на 1931 р. - у Японії та Польщі. Однак число заявок на патенти скоротилося у 1932 р. в порівнянні з періодом 1929-1931 р.р. у всіх цих 16 країнах, що стало прямим наслідком економічної кризи.

Відомо, що в ряді країн у ці роки наука піддавалася серйозним гонінням, у парламенти вносилися ретроградні закони про заборону винаходів, розробники яких вважали, що скасування монополії на винаходи призведе до їх швидкого впровадження у виробництво. Але, в набагато більшому ступені, розвитку науки і техніки шкодило небажання компаній впроваджувати наявні винаходи. У 1931 р. Німецький союз винахідників вказував на постійно зростаючі труднощі впровадження нових патентів у виробництво. У багатьох випадках 99% фірм, яким було запропоновано новий запатентований винахід, відхиляли його, незважаючи на безсумнівні і визнані гідності, лише з тієї причини, що їм було неможливо займатися чимось новим за різних причин - брак коштів на впровадження, необхідність навчання персоналу, зміни налагодженого виробничого циклу і т.д. [5]

На прикладі Франції видно, що падіння числа виданих патентів на винаходи завжди доводилося на періоди криз в економіці, наприклад, у 1857 р було відзначено зменшення кількості виданих патентів на 12% по відношенню до попереднього року, у 1891 р - на 5%, у 1900 р - на 4%, у 1907 р - на 6%, у 1921 р - на 11%. До початку другої світової війни рівень видачі патентів, максимум якого припадав на 1929 р. так і не був досягнутий, а у 1938 р. загальна кількість виданих патентів у світі впало на 16% порівняно з 1937 роком.

Аналіз, проведений американськими дослідниками, 12 тис. патентів у галузі нафтопереробки, 83 тис. патентів у галузі сільськогосподарського машинобудування, 38 тис. патентів в області паперової промисловості та кількох тисяч патентів у галузі залізничного транспорту, виданих у США з середини XIX по середину XX ст., показав, що динаміка патентування у цих галузях практично завжди збігалася з динамікою інвестицій та біржових курсів цінних паперів [6].

Патентно-правова компанія «Інвента»

вул. 23-го Серпня, 56, оф. 6, м. Харків, 61000, Україна

Для кореспонденції: а/с 8762, м. Харків, 61002, Україна

+38 (057) 761-04-12

+38 (050) 343-34-94

+38 (063) 761-04-12

info@inventa.ua

www.inventa.ua

Таким чином, видно, що динаміка патентування відображає попит на науково-технічні дослідження і розробки. Попит же, у свою чергу, пов'язаний з ефективністю нових розробок та їх прибутковістю при використанні у виробництві.

У свою чергу, видавані патенти нерідко дозволяють передбачити подальший напрямок використання результатів досліджень в певному виробництві, і є вісниками майбутніх зрушень у суспільстві.

Слід також пам'ятати, що збільшення частки патентованих товарів у загальному обсязі збуту призводить до збільшення частки компанії на ринку. Наприклад, компанія Дюпон надавши американському ринку у 1920 р. запатентований штучний шовк домоглася збільшення суми продажів до 100 млн. дол. на рік.

Наступні 10 років компанія Дюпон також випустила на ринок запатентовані товари - целофан, тетраетилсвинець, ацетатні сполуки, нітролаки та, в результаті, стала лідером хімічної промисловості в США з щорічним оборотом 200 млн. дол. До 1940 р. оборот компанії зріс до 400 млн. дол за рахунок використання патентованих товарів - нейлон, неопреновий каучук, фреон, до 1950 р. оборот був збільшений до 1 млрд. дол. (орлон, дакрон, фторопластичі, епоксидні смоли, поліуретани), потім відбувалося збільшення обороту за рахунок використання нових патентованих товарів - кронара, мулара, дакрила, дельріна, нюлона і т.д.

Тому зарубіжні корпорації зацікавлені в постійному збільшенні частки патентованих товарів у загальному обсязі продажів, що забезпечує збереження на високому рівні прибутковість компаній, яка забезпечить виживання компаній, особливо в період криз.

Висновки

Падіння винахідницької активності вітчизняних заявників в останні роки більш ніж на порядок, порівняно з 1987-1989 р.р., про що свідчить катастрофічне зменшення числа подаваних заявок на винаходи в Україні, говорить про відсутність зацікавленості у розвитку науки і техніки в нашій країні і невірі в можливість отримання прибутку за рахунок інноваційних розробок, а також про глибоку кризу економіки, який може зрівнятися з «великою депресією» тридцятих років минулого сторіччя.

Також з вищезазначеного випливає, що падіння винахідницької активності вітчизняних заявників призводить до неможливості підтримки вже досягнутого технологічного рівня і його неухильного подальшого падіння.

Список літератури

1. Стогній Є., Зибцев Є. Як захистити українського виробника методами нетарифного регулювання? «Інтелектуальна власність» № 11, 2014.
2. Народне господарство СРСР у 1990 році, Статистичний щорічник, М., «Фінанси і статистика», 1991.

Патентно-правова компанія «Інвента»

вул. 23-го Серпня, 56, оф. 6, м. Харків, 61000, Україна

Для кореспонденції: а/с 8762, м. Харків, 61002, Україна

+38 (057) 761-04-12

info@inventa.ua

+38 (050) 343-34-94

+38 (063) 761-04-12

www.inventa.ua

3. Промислова власність у цифрах. Показники діяльності державної служби інтелектуальної власності України та Державного підприємства «Український інститут промислової власності» за 2013 рік, К., 2014.

4. Фролов Ю. Консервний ніж «Наука і життя», №6, 2007, с. 94-97

5. І. Хейвец. Основні проблеми винахідництва. Патентна охорона радянського експорту. М., Зовнішторгвидав, 1935, с. 75.

6. «The Rate and Direction ...», pp.201, 217, 220, 222.